

Hogyan fedeztem fel a Finsler-üstököszt?

Az 1937. év több okból vált emlékezetessé számomra. Akkor már évek óta elhatározott szándékom volt, hogy csillagász legyek, de csak azon a nyáron lepett meg nagyanyám egy igazi távcsővel. Az ő édesapja mérnök volt, és még megmaradt a múlt század közepéről a teodolitjának keményfa háromlábja. Erre a tartóra kaptam a nyilván hasonló korból származó, több tagból álló, összetolható tengerészeti távcsövet /kb. 50x600-as, 24-szeres teresztrikus okulárral/. A nyári szüneteket mindig nagyanyámnál töltöttem a Balatonhoz közeli kis Paloznak falucska feletti hegyoldalon lévő nyaralóban. Mondanom sem kell, hogy a - csillagászati - látási viszonyok ideálisak voltak: akkoriban még a faluban sem volt villanyvilágítás, és a már némi éjszakai szórt fényt adó Siófok legalább 12 km-re volt onnan DK-re.

Az iskolai szünet után, június második felében estéről estére fedeztem fel magamnak az égi látnivalókat - már amikor a Hold megengedte. A hó utolsó napjaiban, utolsó negyed körüli időben a cirkumpolárisok között barangolgattam. Élveztem, hogy kitűnő optikájú altazimutomat csak hosszabb időközönként kell állítanom az objektumok után. Akkor fedeztem fel a mélyég foltocskákat. Elég késő volt már, a Hold még nem kelt fel. A bársonyfekete háttér előtt méltóságteljes lassúsággal úsztak át a kerek látómezőben a fényesebb-halványabb, színes csillagok és az alig észrevehető, puha-kerek mélyég ködök. Arra gondoltam, amit az abban az évben elhunyt Tass Antal - a Sváb-hegyi /ma: Szabadság-hegyi/ Csillagvizsgáló első igazgatója - mondott nekem, mintegy válaszul az engem a csillagász-pályáról lebeszélni akaró nagybátyám aggályoskodásaira: "Az érdeklődést nem szabad elfojtani!" Hát próbálja valaki elfojtani ezt az érdeklődésemet!

Emlékezetem szerint a Per és a Cas táján járhattam, és ott láttam meg a két iker-ködöt. Szinte mindenben azonosak voltak: alakban, fényességben, nagyságban. Talán 8-9 magnitúdósak lehettek. Jól megjegyeztem magamnak a helyet - és másnap

folytattam a szinte gyerekes-laikus kíváncsiszkodást az égen.

Meglepetésemre a két köd mintha távolabb került volna egymástól. Minthogy előző alkalommal annyi és oly sokféle objektumot észleltem, úgy gondoltam, hogy rosszul emlékezem az ikerködök távolságára.

A harmadik este úgy megnőtt a kettő közötti távolság, hogy már tudtam: a távolodó - és kicsit fényesebbé váló - köd bizonyára üstökös.

Abban az időben még nem volt szó nálunk szervezett amatőrmozgalomról. A Távcső világa csak évek múlva született meg. Olvastam ugyan sokat külföldi amatőrökről, például abban az évben is "Peltier ohioi garázsalkalmazott"-ról, aki már az ötödik üstököst fedezte fel, de olyan magán-csillagvizsgálóban, amelynek műszerei nem egy akkori európai állam legnagyobb távcsöveit is megszégyenítették. Ki mondta volna meg egy magamfajta érdeklődő diáknak, mi a teendő ilyenkor? Különben is - gondoltam -, ha az én kis 2"-esemmel meglátok egy üstököst, akkor azt már régen felfedezték az enyémnél jóval nagyobb, fényerősebb távcsövek használói ... Egy dolgom lehet csak: figyelni az ujságokat, mikor irnak az üstökös felfedezéséről - ha irnak egyáltalán róla.

Valóban irtak: "... hat fénygyenge üstökös után most fel-tűnik a hetedik.. Ez már olyan fényes, hogy szabadszemmel is lehet látni. Július 4-ére virradó éjjelen fedezte fel Zürichben Finsler csillagász a most látogatóba érkező üstököst, amely egyszerre az általános érdeklődés középpontjába került.." - olvastam egy augusztus 8-án megjelent ujságban. Egy másik ugyanakkor már "Üstökös-láz Budapesten" cím alatt lovagolta meg ezt az uborkaszезoni szenzációt. Balázs Júlia augusztus 10-i cikkéből pedig azt is megtudhattam, hogy "a Finsler-üstökös... már július 4-én, felfedezésekor, hetedrendű fényerősségű volt" /kiemelés B.J.-tól/, és hogy "ma, augusztus 10-én van a legközelebb a Földhöz. A távolsága most 80 millió kilométer, de a Naphoz még ezután is egyre közeledik: 16-án lesz a legközelebb hozzá, tehát a csóvája valószínűleg még

növekedni fog."

Ez volt az első komolyabb üstökös az életemben, amely egész augusztus folyamán látható maradt. Megértettem azt is, miért fedezhettem fel az én szerény, régi sárgaréz tengerészetiimmel: Európa más vidékein végig felhős volt az égbolt. Érthető, hogy amint kiderült, azonnal megláthatta valaki más a szokatlanul fényes objektumot.

Jó érzés tudnom, hogy hasonló helyzetbe kerülve ma már akármelyik hazai amatőr tudja, mit tegyen ahhoz, hogy neve és üstököse bekerüljön a csillagászat évkönyveibe. De ha nem is adódik ilyen lehetősége, akkor sem szabad elfojtania az érdeklődését ...

PONORI THEWREWK AURÉL

AMERICAN ASSOCIATION OF VARIABLE STAR OBSERVERS

AAVSO CIRCULAR

EDITOR JOHN E. BORTLE

Az AAVSO Circular 1970-ben indult John Bortle szerkesztésében. Kizárólag eruptív változócsillagok megfigyeléseivel foglalkozik. Évek során alakult ki a mai közlési rendszer: törpe nóvák /nóvák/ szabálytalan és különleges változók /R CrB, Z And, FU Ori stb/. Ezek mellett híreket ad nóvákról, térképeket közül "Az igazgató kérése" c. rovatban pedig rendszeresen közli azokat a hosszúperiódusú változókat, melyekről több észlelés szükséges. Ugyanitt jelennek meg egyes törpe nóvák fokozott észlelésére buzdító felhívások is /földi obszervatóriumokkal, vagy üreszközökkel való észlelési együttműködések/.

A havonta megjelenő négy oldalas körlevél adatgyűjtő-szerkesztőjének címe: John E. Bortle, Gold Road, Stormville, N.Y. 12582, USA. Az észleléseket expressz légipostával adjuk fel! A PVH-n keresztül is mód van észlelések küldésére. Minden hó 2-áig érkező eruptív észleléseket - kérésre - központilag továbbítunk az AAVSO Circular számára.

Az AAVSO Circular küldését John Bortle-től kérhetjük - néhány havi folyamatos adatküldés után.

Ne küldjünk be gamma Cas típusú változókról adatokat /pl. X Per, BU Tau/ -, ezek nincsenek az AAVSO Circular programjában!

MIZSER ATTILA